

چگونه می‌توان بال شکسته‌ای را درمان کرد؟

نویسنده باب گراهام. ترجمه پروین علی‌پور
گروه سنی: از ۴ سال تا سال‌های پایان دبستان

پرنده‌ای به آسمان‌خراشی که عکس آسمان را در دیوارهای شیشه‌ای‌اش بازتاب داده است، برخورد می‌کند و بر زمین می‌افتد. اما در هیاهو و ازدحام شهر، کسی به پرنده توجه‌ای نمی‌کند. تنها یک کودک او را می‌بیند. با کمک مادرش او را به خانه می‌برد و بال شکسته‌اش را درمان می‌کند. کودک با کمک مادر و پدرش پرنده را به همان خیابانی که او را یافته بودند، باز می‌گردانند و پرنده دوباره پرواز می‌کند.

این داستان یک کتاب تصویری شاعرانه و ادبی با کلام بسیار اندک است. می‌توان حتی آن را کتاب تصویری بدون کلام نامید.

کتاب‌های بدون کلام یا متن، کتاب‌های کاملاً تصویری هستند. کتاب‌هایی هستند که در آن یک داستان، یک مفهوم (مانند امید، عشق، بردباری) و یا یک موضوع، تنها با تصویر یا چند واژه در کل کتاب بیان می‌شود. در این کتاب در برخی صفحه‌ها تنها یک یا چند واژه به چشم می‌خورد.

کلام به کار گرفته شده در این کتاب بسیار ساده است. پیام اصلی این کتاب امید به آینده و یاری به دیگران است. بنابراین می‌توان آن را برای بحث و گفت‌وگو با همه‌ی گروه‌های سنی سهیم شد.

چگونه این کتاب را با کودکان سهیم شویم؟

چندین بار کتاب را برای خود ورق بزنید، تصویرها را با دقت نگاه کنید و کلام‌های اندک آن را با صدای بلند بخوانید. به این شکل بر محتوای کتاب چیره می‌شوید و می‌توانید به پرسش‌های کودکان پاسخ دهید.

پیش از خواندن یا باز کردن کتاب

حال نوبت گفت‌وگو با کودکان فرا می‌رسد. ابتدا به آن‌ها بگویید که این یک کتاب تصویری بدون کلام است و کتاب‌های تصویری بدون کلام نوع خاصی از ادبیات کودکان هستند.

روی جلد و پشت جلد را با کودک یا کودکان نگاه کنید. از آن‌ها بپرسید که چه می‌بینند؟

دو صفحه رو و پشت صفحه هم‌چون صحنه نمایشی است که کارگردان بر روی شخصیت اصلی نور افکنده است. شخصیت اصلی کتاب کودکی است که پرنده زخمی را روی زمین یافته و شتابان به سوی‌اش می‌رود. در این‌باره با کودکان گفت‌وگو کنید.

از کودکان بپرسید: به نظر شما این داستان درباره‌ی چیست؟
دیدن، خواندن و گفت‌وگو کردن درباره‌ی داستان را آغاز کنید!

خواندن کتاب‌های تصویری بدون کلام

شیوه‌ی سهیم شدن کتاب‌های تصویری بدون کلام با کتاب‌های تصویری که داستان افزون بر تصویر با واژه‌ها هم بیان می‌شود تفاوت دارد. در زیر شیوه‌ی خواندن یا سهیم شدن کتاب «چگونه می‌توان بال شکسته‌ای را درمان کرد» آورده شده است که می‌تواند راهنمای شما برای سهیم شدن همه کتاب‌های تصویری بدون کلام با کودکان باشد.

کتاب را باز کنید و ورق بزنید. توجه کودکان را به صفحه عنوان جلب کنید.

داستان در این کتاب از صفحه عنوان آغاز شده است. بنابراین روایت داستان از همین صفحه آغاز می‌شود.

یک بار از ابتدا تا به آخر کتاب را با آن‌ها ورق بزنید و در حالی که متن اندک آن را بلند می‌خوانید به کودک خود فرصت دهید تصویرخوانی کند. در کتاب‌های تصویری بدون کلام تصویرها به گونه‌ای در کنار هم

قرار گرفته‌اند که مخاطب بدون نیاز به متن می‌تواند آن‌چه را که در داستان رخ می‌دهد درک کند که به آن تصویرخوانی گفته می‌شود.

فعالیت‌های پس از خواندن

آشنایی با ساختار داستان

کتاب‌های تصویری بدون کلام بهترین وسیله برای آموزش ساختار اساسی داستان و توالی رخدادها به کودکان است. از کودکان بخواهید که داستان را با زبان خود به شکل خلاصه بیان کنند. از او بخواهید که به طور خلاصه بگوید در ابتدا، میانه و آخر داستان چه رخ داده است. این روش به آن‌ها کمک می‌کند که درک درستی از ساختار ابتدایی داستان به دست آورند. کودکی که بتواند به این گونه داستان را خلاصه کند، مهارت‌های ادراکی اش رشد می‌کند.

تشویق کودک به داستان‌گویی / آشنایی با عناصر داستان

دوباره به ابتدای کتاب بازگردید. حال از کودک بخواهید که بر اساس تصویرها داستان را بیان کند. این روش به تقویت مهارت‌های داستان‌گویی او یاری می‌رساند. چگونه؟

- باید به کودکان اجازه داد که ابتدا چند بار تصاویر کتاب را از اول تا به آخر نگاه کنند تا در هنگام بیان داستان نه تنها کنش‌های هر صفحه را شرح دهند بلکه توالی حوادث و رابطه‌ی میان آن‌ها را به خوبی درک کند.
- در صفحه‌ی نخست پرنده به ساختمان شیشه‌ای خورده است. چرا؟ در این باره با کودکان گفت‌وگو کنید. کتاب را ورق بزنید. یک جمله آمده است که نشان می‌دهد برای پرنده چه اتفاقی افتاده است: «وقتی بال‌های نازک پرنده‌ای کوچک....»
- راهنمایی کنید که او به فضاسازی داستان (موقعیت‌های زمانی و مکانی) توجه کند و آن را بیان کند.

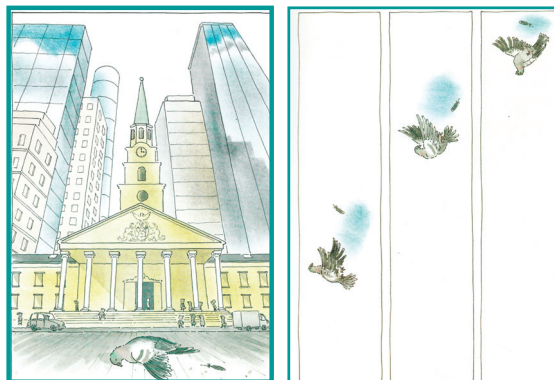

می‌توانید از او این پرسش‌ها را بکنید:

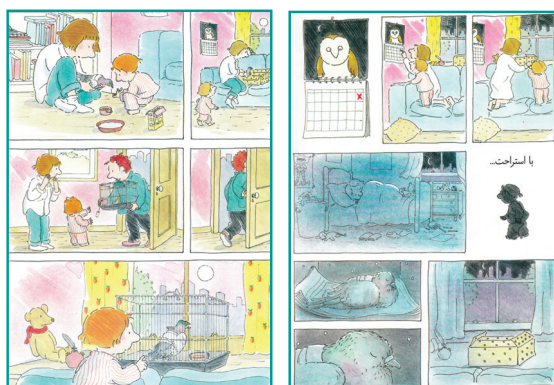
- داستان در کجا رخ می‌دهد؟ در شهر یا روستا؟ در شهری بزرگ یا شهری کوچک؟ چه تفاوت‌هایی با شهر یا روستایی که در آن زندگی می‌کنی دارد؟
 - آیا جایی که داستان اتفاق می‌افتد یک محل واقعی است یا تخیلی؟
 - آیا این شهر تو را به یاد جایی که خودت بوده‌ای یا در عکس‌ها و فیلم‌ها دیده‌ای می‌اندازد؟
 - فکر می‌کنی پسرک چه صداهایی را می‌شنود؟ چه بوهایی را احساس می‌کند؟
 - به نظرت هوا سرد است یا گرم؟
 - به نظرت چه وقت از روز است؟
- از او بخواهید که تصویر اول کتاب را با تصویر پایانی مقایسه کند و درباره‌ی احساس‌اش صحبت کند.

در صفحه‌های ۶ و ۷ کتاب، پرنده در چهار فریم جداگانه - مانند فریم‌های یک فیلم سینمایی - نشان داده شده است. تصویرگر به این شکل گذر

زمان و تغییر مکان را نیز نشان داده است. به کودکان کمک کنید این گذر زمان و تغییر مکان را توصیف کنند و در روایت خود نیز به آن اشاره کنند. این کار را تا پایان داستان ادامه دهید.

برای مثال در صفحه‌های ۲۶ و ۲۷ کتاب، کودک می‌تواند گذر شبانه‌روز را ببیند. مادر نیز در تقویم علامت می‌زند و به فرزند می‌گوید که بهبود کبوتر نیاز به زمان دارد.

در صفحه ۲۸ تصویرهای گوناگون از قرص ماه در بالای صفحه نشان می‌دهد که نزدیک به یک ماه گذشته و دیگر بال پرنده درمان شده است.

کودک روایت‌گر باید درباره شخصیت‌ها نیز صحبت کند. درباره کودک و کبوتر، مادر و پدر با او صحبت کنید.

- از او بخواهید که پسرپچه را توصیف کند.
- از او بپرسید: این پسرپچه چه از جنبه ظاهری و چه از جنبه رفتاری تو را یاد کدامیک از دوستان یا آشنایان خودت می‌اندازد؟ چرا؟ به نظرت مهربان است یا نامهربان؟ به نظرت جانوران را دوست دارد؟
- کودک را یاری کنید تا گره داستان و گره‌گشایی را در داستان دریابد. یکی از عناصر کلیدی طرح داستان، گره (مشکلی) است که در داستان مطرح شده و گره‌گشایی (راه‌حل) آن است. گره این داستان، زخمی شدن کبوتر است که به وسیله پسرپچه و مادر و پدرش گره‌گشایی می‌شود. پرنده سلامتی خود را باز می‌یابد و دوباره پرواز می‌کند. کمک کنید که کودکان در روایت خود به گره داستان و راه‌حل آن اشاره کنند. می‌توانید برای کودکان بزرگ‌تر توضیح دهید که هر داستان باید دارای این دو عنصر ضروری باشد.
- شناخت این عناصر آن‌ها را در درک ساختار داستان یاری می‌رساند.

فعالیت‌های بیش‌تر، سودمندی‌های گسترده‌تر

شناساندن واژه‌های نو

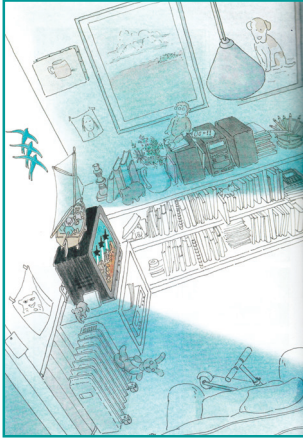
هنگامی که کودک داستان را بیان می‌کند شما هم می‌توانید برداشت‌های خود را با آن‌ها سهیم شوید. اجازه دهید کودک به هر میزان می‌خواهد درباره تصویرها صحبت کند. تلاش کنید با او پیوسته گفت‌وگو کنید. در این گفت‌وگو واژه‌های تازه به او یاد می‌دهید و پرسش‌های‌اش را پاسخ می‌گویید. اجازه دهید در گسترش داستان از خلاقیت و تخیل خود استفاده کند. برای بچه‌های خیلی کوچک می‌توانید ابتدا و میانه‌ی داستان را شما بگویید و بگذارید او داستان را به پایان برساند. یکی از شیوه‌های سهیم شدن این گونه از کتاب‌ها این است که بزرگ‌سال با کلام خود داستان را روایت کند. به ویژه در زمانی که کودک هنوز توانایی بیان یک داستان را ندارد و یا از بیان یک داستان خودداری می‌کند. در این شیوه والدین یا آموزگاران می‌توانند با استفاده از واژه‌هایی نو، ادبی و زیبا کودکان را با این واژه‌ها آشنا کنند. بزرگ‌سالان می‌توانند به شرح فضای داستانی، کنش‌های شخصیت‌ها و دیگر ریزه‌کاری‌های تصویر بپردازند.

تشویق به دقیق نگاه کردن

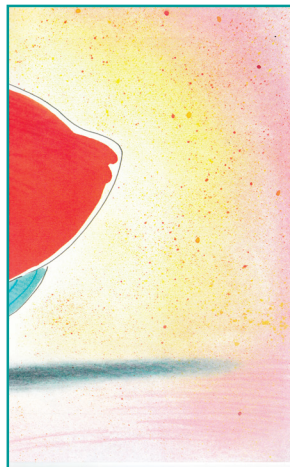
کودکان را تشویق کنید که هر چه دقیق‌تر به تصویرها نگاه کنند و اجازه دهید آن‌چه را می‌بینند بیان کنند. اجازه دهید درباره کنش‌ها و احساس‌های شخصیت‌ها صحبت کنند. دو صفحه‌ی روبه‌روی هم ۲۴ و ۲۵ را باز کنید و از کودکان بخواهید که درباره‌ی تمام جزئیات تصویر صحبت کنند.

ارزش نهادن بر عناصر دیداری

به کودکان بگویید همان‌گونه که نویسنده با به‌کارگیری واژه‌ها داستانی را بیان می‌کند و پیام‌اش را به گوش شما می‌رساند، تصویرگر نیز با

به کارگیری عناصر دیداری همچون خط، رنگ، بافت و... پیام‌اش را به شما می‌رساند. از کودکان بخواهید به تصویرها دوباره با دقت نگاه کنند و درباره رنگ‌های به کار گرفته شده در تصویرها فکر کنند. از او بپرسید چرا تصویرگر در تصویرهای صفحه‌های نخست از رنگ‌های سرد آبی و خاکستری استفاده کرده است؟ در چه صفحه‌ای از رنگ‌های گرم استفاده کرده است و چرا؟ توجه کودک یا کودکان را به صفحه‌های ۱۴ و ۱۵ جلب کنید.

درباره‌ی رنگ‌ها و ارتباط آن‌ها با مفاهیم و معناها با کودکان صحبت کنید. از آن‌ها بپرسید این رنگ‌ها چه حسی به آن‌ها می‌دهد. رنگ آبی و خاکستری در صفحه‌های نخست نشانه اتفاق رخدادی ناگوار است و نشانه بی‌توجهی آدم‌هایی است که در خیابان‌های پیرامون در رفت‌وآمدند. رنگ‌های گرم هم‌چون قرمز و زرد و نارنجی نشانه‌ی گرما، عشق و احساس‌های مثبت هستند. لباس کودک در میان جمعیتی که همه رنگ‌های تیره به تن دارند، رنگین است. تصویرگر با گذاشتن این رنگ احساس خود را درباره‌ی کودک یا شخصیت اصلی این داستان بیان می‌کند. به باور او تنها این کودک است که مهربانانه به پرنده‌ی زخمی توجه می‌کند. هنگامی‌که کودک پرنده زخمی را در آغوش می‌گیرد نور گرمی همه‌ی فضای خیابان را فرامی‌گیرد و از آن صفحه به بعد تصویرها رنگین می‌شوند و تصویرگر از رنگ‌های گرم بیش‌تری استفاده کرده است.

توجه به نمادها و درک آن‌ها

در این کتاب باب گرافام از نمادهای گوناگونی برای انتقال پیام خود استفاده کرده است. برای مثال از تقویم دیواری یا هلال‌های ماه برای گذر زمان.

در گفت‌وگو با کودکان بزرگ‌تر می‌توانید درباره‌ی نمادهای پیچیده‌تر نیز صحبت کنید.

در تصویرهای این کتاب می‌توانید نمادهایی از جنگ را بیابید. کودکان یا نوجوانان را تشویق کنید که این نمادها را بیابند.

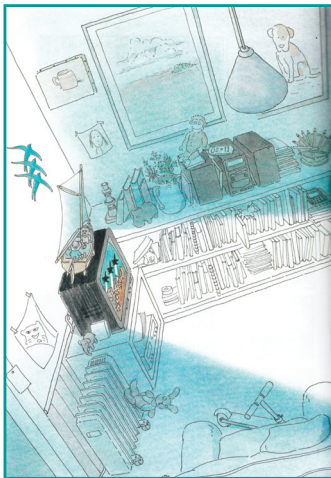
برای مثال تصویر تانک (ص ۲۳) بر صفحه‌ی نخست روزنامه.

از کودکان بپرسید در روزنامه چه تصویری می‌بینند؟

کبوتر نماد صلح است. از کودکان بپرسید کبوتری که بر زمین افتاده نماد چیست و چرا؟

چرا باب گراهام از تصویر کبوتر استفاده کرده است؟ پر علامت چیست؟
در صفحه‌های ۲۴ و ۲۵ روی صفحه‌ی تلویزیون چه تصویری نمایان
است. در این باره با کودکان و نوجوانان صحبت کنید.

انگیزه دادن برای نوشتن

کتاب‌های تصویری بدون کلام بهترین وسیله برای فعالیت‌های نوشتن خلاق برای کودکان در همهی سنین است. آن‌ها می‌توانند داستانی را روایت کنند، به این شکل که برای هر تصویر یک توضیح بنویسند یا داستان را در قالب گفت‌وگوهای میان شخصیت‌ها بیان کنند. اگر کودکی نمی‌تواند بنویسد شما آن‌چه را تعریف می‌کنید، برای‌اش بنویسید. کودکان بزرگ‌تر را تشویق کنید که تمام عناصر کلیدی شامل فضاسازی، شخصیت‌ها، توصیف‌ها، طرح مسئله و راه‌حل را در روایت خود بگنجانند.

نمایش پانتومیم

کتاب‌های تصویری بدون کلام شباهت بسیاری به نمایش پانتومیم دارند. هنگامی که این کتاب را با گروه کودکان سهیم می‌شوید، می‌توانید گروه کودکان را تشویق کنید که داستان را با پانتومیم بیان کنند و کودکان دیگر کنش‌های نمایشی آن‌ها را بازخوانی کنند. در این‌جا کودکانی که پانتومیم اجرا می‌کنند با درک تصویرهای کتاب خود در جایگاه تصویرها قرار می‌گیرند و کودکان بیننده نقش روایت‌گر را به عهده خواهند گرفت. در گروه نمایش، هر یک از کودکان در نقش یکی از شخصیت‌ها با پانتومیم نشان دهند که کدام شخصیت هستند و چه می‌کنند. کودکان گمان‌های خود را بلند بیان کنند. به همین شکل تا آخر داستان همهی کودکان، از بازیگران تا بیننده‌ها با یاری هم داستان را بیان می‌کنند. در به نمایش در آوردن یک خیابان که مردم بی‌توجه از کنار پرنده می‌گذرند، می‌توانید از کودکان بیننده هم کمک بگیرید یا به کمک کودکان تصویری بزرگ از آدم‌های بی‌تفاوت که در حال گذرند تهیه و به صحنه بیاورید.

برای فضاسازی‌ها می‌توانید از خود کودکان کمک بگیرید. برای نمونه هنگامی که می‌خواهند گذر یک ماه را نشان دهند، نواری از نقاشی‌های پشت سر هم از کامل شدن یک ماه را تهیه و به سر صحنه بیاورند. برای صحنه‌آرایی این نمایش فکرهای بسیار گوناگونی می‌توان مطرح

کرد. آن را به یک فرصت برای مشورت و گفت‌وگو با کودکان و تشویق آنها به مشارکت بیشتر در کارهای گروهی تبدیل کنید.

به کودکان پیشنهاد کنید که یک کبوتر کاغذی بسازند و در نمایش خود از آن استفاده کنند. الگوی این کبوتر کاغذی در بسته فعالیت این کتاب همراه دستنامه ارائه شده است. می‌توانید به جای کاغذ از مواد دیگر همچون فوم یا پارچه نمدی استفاده کنید.

منابع:

www.walkerbooks.com.au

<http://www.artistshelpingchildren.org>

